

## Bilaga 3 – samrådsmöte med civilsamhällesrepresentanter

Mötet präglades av en tydlig bild: Styrkan i civilsamhällets krisberedskap ligger inte i någon enskild aktör utan i det spridda engagemanget och de resurser som finns i bygderna och skärgården. Det innebär både en möjlighet och en utmaning. Möjligheten består i att civilsamhället har kapacitet, lokalkännedom och vilja att bistå vid störningar.

Kommunens primära ansvar är att upprätthålla samhällsviktiga funktioner och skydda de invånare som inte klarar sig själva. Det innebär att kommunen måste planera för att dess kärnverksamheter (vård, omsorg, skolor, vatten/avlopp med mera) fungerar även vid allvarliga störningar.

Civilsamhällets styrka i Norrtälje kommun ligger bland annat i lokalkännedom, frivillighet, socialt kapital och praktiska resurser — föreningslokaler, båtar, aggregat, maskiner och människor som vet hur man löser problem i terrängen. Dessa resurser är betydelsefulla både i vardagslägen (lokala störningar) och mer allvarliga samhällsstörningar.

Utmaningen ligger i att omvandla civilsamhällets och näringslivets potential till en användbar och förutsägbar förmåga — utan att i onödan byråkratisera eller skapa orealistiska förväntningar på föreningar, företag och eldsjälar. I diskussionerna återkom därför tre teman som behöver hanteras parallellt: överblick (vad finns, var och hur kan det nås), enkelhet (snabba och kända kontaktvägar och avropsrutiner) och tydlighet (ansvarsgränser, samverkansprinciper och säkerhetskrav).

### Utbyten mellan kommun och civilsamhälle

När vi samtalade om hur frivilligresurser nyttjas i dag framkom att FRG- och FOS-strukturerna ofta är den naturliga bryggan mellan kommunen och frivillig aktivering. Dessa kanaler fungerar bra i många praktiska sammanhang – de möjliggör snabb mobilisering och bygger på etablerade relationer. Samtidigt pekade flera deltagare på att användningen i praktiken kan vara ojämn: vissa samhällsfunktioner och delar av geografin har god täckning och flera aktörer med både materiel och kompetens, medan andra områden ligger mer sårbart till.

Ett hinder är bristen på en uppdaterad och lättillgänglig översikt över vilka resurser som finns: var finns aggregat, vilka föreningar har båtar och vilka kan bistå med fordon eller lokalbärare? Utan en sådan översikt kan samtalen om beredskap och insatser vid kriser bli improviserade och spekulativa, vilket ökar risken för missförstånd och ineffektiva lösningar.

### Avtal och samverkan

Ekonomiska och administrativa frågor lyftes också. Frågor om drivmedel, ersättning för längre insatser, ansvar för försäkringar och vem som täcker kostnader för transport eller logistik återkom i diskussionen. En uppfattning är att tunga ramavtal eller omfattande upphandlingsmodeller sällan är realistiska eller önskvärda för föreningar.

I stället kan det vara önskvärt med lättåtkomliga, tydliga lösningar: en enkel operativ avropskanal, en kort mall för överenskommelser som reglerar ansvar och ersättning och en basal resursinventering som kan användas både i planeringsläge och vid insatser. Sådana åtgärder bedöms kunna öka förutsägbarheten — för kommunen, föreningarna och invånarna – inför oförutsägbara samhällsstörningar.

När det gäller former för samverkan diskuterades och nyanserades fördelarna med både formella och informella lösningar. Formella avtal erbjuder klarhet och juridisk trygghet, men

de kostar tid och administration. Muntliga överenskommelser ger snabbhet och bygger på förtroende, men riskerar att skapa otydlighet och orealistiska förväntningar om de saknar en förtroendefull grund.

Norrtälje kommun kan genom FRG eventuellt fungera som operativt respektive strategiskt nav för uppdrag och samordning av behov, planering och insatser. En form för detta kan vara en "partnerskapslista" eller MOU-light (samförståndsavtal) för de aktörer som vill finnas tillgängliga i planeringslägen. En sådan lista kan inkludera vad en aktör kan bidra med, under vilka förutsättningar och vilka begränsningar som gäller.

Parallellt betonades värdet av återkommande träffar och utbyten mellan kommunen och civilsamhälles- och näringslivsföreträdare för att uppdatera bilden av beredskapsförmågan och diskutera möjligheter, behov, begränsningar, scenarier, resurser, roller och annat som påverkar den civila beredskapen.

### **Näringslivets roll**

I diskussionen om näringslivets roll var en inriktning att företag kan erbjuda kapital och resurser såsom logistik, fordon och kompetenser, men det kräver tydliga spelregler. Kommunens roll blir då att formulera vilka incitament som är möjliga att erbjuda, exempelvis beredskapsuppdrag med ersättning, prioriterad information eller andra former av motprestation. En poäng var att skillnaden mellan vad som är kommunalt lagstadgat ansvar och frivilliga resursinsatser från näringslivet måste vara klar — både för att värna näringslivets välvilja och samhällsengagemang samt politiska prioriteringar.

### **Trygghetspunkter**

Ett fokus handlade om trygghetspunkter och fysisk infrastruktur. Deltagarna betonade värdet av att ha tillgång till dels en enkel samlingspunkt där människor får tillgång till samlat skydd, information och en mer utrustad punkt med reservkraft, möjlighet att ladda elektronikapparater och begränsad distribution av vatten eller mat. Här blev det tydligt att lokala bygdegårdar och föreningslokaler kan fylla rollen som trygghetspunkter om vissa praktiska hinder, som reservkraft och driftöverenskommelser, åtgärdas.

### **Stärkande av individens förmåga**

Vi berörde frågan om hur civilsamhället kan stärka individens egen förmåga och där fanns ett fokus på folkbildning och praktiska insatser som också har vardagsvärde. Lokala kurser, informationskampanjer i föreningar och konkreta övningar i grannsamverkan bidrar dels till bättre hemberedskap, men också att de insatser som byggs upp kan användas i fredstid och skapa nytta i vardagen.

När byggnader utrustas med reservkraft, föreningar ordnar enklare lager, sociala relationer grannar emellan stärks eller företag och föreningar upprättar utbyten, bidrar detta till både ökad vardagsresiliens och bättre förberedelse inför större händelser. Detta är ett argument för att politiken och tjänstepersoner i kommunen ska prioritera enkla, kostnadseffektiva åtgärder som skapar vardagsnytta samtidigt som det stärker krisberedskapen.

Exempelvis kan investeringar i solcellsinstallationer och batterilagring inte bara vara reservkraft i kris utan även innebära minskade driftkostnader under normala förhållanden. Samma resonemang gäller små kompetenshöjande insatser: radio- och kommunikationsträning, enklare första hjälpen-kurser och övningar i att ta emot sårbara grupper vid tillfälliga mottagningspunkter. En möjlighet i detta sammanhang är att offentliga stöd/bidrag kan riktas mot åtgärder som kan stärka bygders beredskap både för vardagen och samhällsstörningar.

## Prioriteringar

Utifrån mötet landade vi några prioriterade insatser och arbetssätt som kan gynna den civila beredskapen (vilket kan initieras och samordnas av kommuner, eller aktörer i civilsamhället alternativt näringslivet, beroende på insats):

- **Resursinventering, nätverkande och kontaktytor.** Exempelvis för att dela information och utveckla samarbeten, både för att kommunen ska kunna uppfylla sitt ansvar inriktat på kommunal verksamhet, men också för att civilsamhället och näringslivet ska ha förmåga att samordna individens ansvar.
- **Kvalitetssäkring.** Se till att de resurser som används i samband med samhällsstörningar håller en viss standard och kan nyttjas när behovet uppstår.
- **Byggnad av kunskap och engagemang.** Förmedla och samordna kunskapsinsatser, lärdomar, resurser och andra incitament utifrån hur civilsamhället fungerar på olika platser och genom organisationers roller som stärker individers och lokalsamhällets beredskap och motståndskraft.
- **Samverkan kring grundläggande funktioner.** Se till att funktioner som både kommunen och civilsamhället har behov av, såsom kommunikationsmedel, energikällor och organisering av bemanning.
- **Ha återkommande beredskapsträffar/utbyten.** Möjliggör att kommunen, företrädare för civilsamhället, näringslivet och andra berörda aktörer har återkommande träffar och utbyten för att stämma av exempelvis beredskapsförmågan, behov, samarbeten och vad som behöver göras framåt, både i förhållande till konkreta händelser, men också gällande den långsiktiga motståndskraften hos invånarna.
- **Fortsatt utveckla FRG-verksamheten.** Verka för att den rymmer olika förmågor och resurser som kan sättas in beroende på händelse.
- **Vidareutveckla avtal, avrop och överenskommelser.** Tydliggör sådant som ansvar, behörighet, förväntningar, utbildning, ersättning, resursallokering och säkerhetskrav.

## Några behovsförslag som inkluderar kommunorganisationen

- **Klargör vad kommunen ansvarar för och vad som är frivilligt stöd.** Gör detta till ett offentligt, enkelt faktablad eller informera om detta i sammanhang där civilsamhällets representanter och lokalinvånare finns — så minskas risken för felaktiga förväntningar och kan förtroendet öka. (Kommunen ska inte lämna öppna tolkningar om vem som ska göra vad).
- **Erbjud olika slags stöd och insatser som kan stärka den civila beredskapen, både finansiella och icke-finansiella (exempelvis förmedling av finansieringskällor, kunskapsinsatser och samordning av resurser).** Det kan handla om att förmedla information om folkbildningsmöjligheter, tekniskt stöd för inventering, tillgång till kommunala lager vid behov och enkel praktisk ersättning för drivmedel vid avrop. Beroende på insats kan det både organiseras av civilsamhället själva, eller genom kommunen.

- **Säkerställa effektiva kontaktvägar.** Det kan användas både för snabba och träffsäkra insatser genom civilsamhällets organisering, men också relevanta avropskanaler och rutiner för hjälpinsatser.
- **Underlätta utbyten med näringslivet och civilsamhället.** Kommunen kan skapa incitament för företag (exempelvis kontrakterade uppdrag, kompensation, offentligt erkännande) och ha mallar för sådana uppdrag som talar om ersättning och ansvar. Det kan också handla om att kartlägga resurser som behövs för att upprätthålla samhällsviktig verksamhet.
- **Agera scenariobaserat:** Identifiera de mest relevanta händelserna för kommunen och beroende på geografi (exempelvis långvariga elavbrott, stormar, kommunikationsavbrott och transportstörningar). För varje scenario beskriv miniminivåer: vilka funktioner måste upprätthållas, vilka resurser kan bidra till beredskapen och hur kan det användas (exempelvis drivmedel, kommunikation och logistik). Detta hjälper till att prioritera investeringar.

## Vad civilsamhället kan göra för att stärka individens och lokalsamhällets beredskap

Civilsamhället kan både mobilisera resurser och bygga kapacitet hos individer. Några praktiska riktlinjer för föreningar kan vara:

- **Kartlägg och ange realistiskt vad ni kan bidra med.** Utför och dela resursinventeringar (såsom (lokal, aggregat, båt, lastmaskiner och särskilda kompetenser) med verkliga begränsningar (timmar, antal, försäkringsvillkor). Realistiska uppgifter kan stärka förutsättningarna för samverkan mellan aktörer. Ett annat resultat kan också vara partnerskapslistor där de som är med anger vad de kan bidra med och under vilka villkor — det gör civilsamhällets och näringslivets företrädare mer användbara och minskar felaktiga förfrågningar.
- **Främja folkbildning som når vardagen.** Hemberedskap, grannsamverkan, första hjälpen, kommunikationsträning och enklare teknikutbildningar (exempelvis radiosamband och aggregathantering) ökar både individuell resiliens och den kapacitet som kan användas i kris. Studieförbundet Vuxenskolan och Bygdegårdarnas Riksförbund underlättar detta genom sitt material.
- **Bygg vardagsnytta som samtidigt stärker beredskap.** Investeringar och insatser som ger nytta i vardagen — solcellsinstallationer som sänker driftkostnader, utbildningar i första hjälpen eller radiokommunikation, lager som möjliggör förvaring av livsmedel exempelvis för evenemang — kan göra det lättare att motivera insatser.
- **Organisera lokal samordning och övning.** Återkommande lokala möten/övningar mellan föreningar, företag och eventuellt kommunrepresentant bygger både relationer och rutiner.
- **Utveckla lokal driftberedskap för byggnader/föreningslokaler.** Om bygdegårdar förbereds som trygghetspunkter blir de mer brukbara i både vardag och kris. Här kan föreningar ta initiativ till att samordna och utveckla resurser kopplat till samlingslokaler.
- **Bygg nätverk lokalt.** Nätverk mellan grannbyar, föreningar och lokala företag ökar möjligheten att snabbt mobilisera resurser och öva gemensamt. Praktiska övningar skapar också rutiner och förtroende.

## Avslutningsvis

Mötet visade att lokalsamhällets styrka i beredskapsfrågor ligger i ett levande och mångfacetterat civilsamhälle och näringsliv som inkluderar bland annat bygdegårdar, frivilliga brandförsvaret, FRG/FOS, sjöräddning, sjövärnsskår, LRF, företag och många lokala eldsjälar. Beredskapsförmågan i kommunen bygger på kombinationen av kommunens ansvar för samhällsviktiga funktioner och civilsamhällets lokalkännedom, praktiska resurser och engagemang.

Det är i samspelet mellan kommunen, civilsamhället och näringslivet som robustheten växer. Kommunen kan möjliggöra och skapa struktur, civilsamhället bidra med engagemang, resurser och folkbildning och näringslivet med logistik och kompetenser. Genom att bygga på det som redan finns och skapa vardagsnytta i insatserna kan vi stärka både individens egenberedskap och lokalsamhällets gemensamma förmåga. Tillsammans kan vi på det sättet skapa en mer motståndskraftig kommun som klarar att hantera både vardagliga störningar och allvarigare samhällskriser.